

SLOVENSKO NARODNO GLEDALIŠČE
V LJUBLJANI

DRAMA
GLEDALIŠKI LIST

1

1948—1949

Ivan Sergejevič Turgenjev

Mesec dni na kmetih

Premiera dne 23. septembra 1948.

I. S. TURGENJEV

Mesec dni na kmetih

Komedija v petih dejanjih — Prevedel Josip Vidmar

Inszenator: Vladimir Žedrinski

Režiser: dr. Branko Gavella

Arkadij Sergejič Islajev, bogat posestnik	Jože Zupan
Natalija Petrovna, njegova žena	Mira Danilova
Kolja, njun sin	Marijan Pavšič
Veročka, varovanka	Ivanka Mežanova
Ana Semjonovna Islajeva, mati Islajeva	Marija Nablocka
Lisaveta Bogdanovna, družabnica	Elvira Kraljeva
Schaaf, Nemec, vzgojitelj	Bojan Peček
Mihajlo Aleksandrovič Rakitin, hišni prijatelj ..	Slavko Jan
Aleksej Nikolajevič Beljajev, študent, Koljin učitelj	Stane Česnik
Atanasij Ivanovič Bolsincov, sosed	Janez Cesar
Ignatij Iljič Spigelski, zdravnik	Stane Sever
Matvej, sluga	Nace Simončič
Katja, služkinja	Mila Kačičeva

Dejanje se vrši na posestvu Islajeva v začetku 40 let minulega stoletja.

Med prvim in drugim, drugim in tretjim, četrtem in petim dejanjem poteče en dan.

Režiser-asistent: Balbina Baranovičeva.

Kostume po načrtih Inge Kostinčer izdelala gledališka krojačnica pod vodstvom Jožeta Novaka in Cvete Galetove.

Inspicent: Nace Simončič. Orkiški mojster: Anton Podgorelec. — Razsvetljava: Vilj Lavrenčič. — Lasuljar: Ante Cecič.

Cena Gledališkega lista din 6.—

Lastnik in izdajatelj: Uprava Slovenskega Narodnega gledališča v Ljubljani. Predstavnik: Juš Kozak. — Urednik: Jože Tiran. Tiskarna Slovenskega poročevalca. — Vsi v Ljubljani.

GLEDALIŠKI LIST

SLOVENSKEGA NARODNEGA GLEDALIŠČA V LJUBLJANI

1948-49

DRAMA

Štev. 1

I. S. Turgenev

IVAN SERGEJEVIČ TURGENJEV

Ruski kritični realizem začenja pri Puškinovi prozi (Povesti pokojnega I. P. Bjelikina, Dubrovski, Kapitanova hči). Njegovo dedščino prevzameta Lermontov (»Junak našega časa«) in Gogolj, ki pa se odmakne nekoliko bolj v romantizem in grotesknost (Mrtve duše, povesti Plašč in Nos). Toda tudi ta Gogoljeva romantična grotesknost ima zvezo s Puškinovo Pikovo damo in z Rakvarjem. Prvi, ki naveže na Gogolja, je mladi Dostojevski, ki zastopa z Levom Tolstojem in Turgenjevom znamenito trojico ruskega realizma v drugi polovici 19. stoletja, trojico, ki s svojimi deli ni pretresla le lastne domovine, marveč ves svet in tvorno vplivala na razvoj svetovne književnosti.

Pomembnost I. S. Turgenjeva je dvojna: kot tvorca in propagatorja ruske književnosti. Do njegovega nastopa ni imela ruska književnost v izven ruskem svetu nití tistega ugleda, kaj šele vpliva, do katerega se je povzpela ravno z deli Turgenjeva, ki je prvi ruski pisatelj, ki si je priboril polno priznanje, razumevanje in spoštovanje zapadne Evrope. Prav tako pa je po njem, ki upravičeno velja v ruski literarni zgodovini za pisatelja-zapadnjaka, zapadno-evropska književnost, zlasti francoska, prišla do zelo tesnih stikov, ki so se jasno odražali v obojestranskem in medsebojnem vplivanju. Stiki Turgenjeva s Flaubertom in Zolajem, z Maupassantom in Daudejem, s Goncourtom in Georgeo Sandovo niso bili le osebni stiki, marveč so pomenili most med rusko in zapadno-evropsko književnostjo in kulturo.

Ko je cenzura 1875. leta prepovedala nadaljnje izhajanje »Cor-saira«, ker je objavil Zolajev članek »Dan po krizi« (»Lendemain de la Crise«), je povezal Turgenjev Zolaja s Stasulevičem, glavnim urednikom »Vestnika Evrope« v Petrogradu. Zolajevi prispevki v »Vestniku Evrope«, ki jih je pozneje vključil v svoje »Documents Littéraires« in »Romanciers Naturalistes«, vsebujejo dragocene odstavke, ki se tičejo naturalistične struje. Po njih je ruska javnost iz prvega vira spoznavala prizadevanja te takrat tako razkričane in nove literarne smeri, ki ji je po svoje kumoval tudi Turgenjev, čeprav se kot pisatelj poetičnega realizma vendarle močno razlikuje od naturalistov.

Turgenjev, ki je večino svojega življenja preživel v Zapadni Evropi, je tudi osebno napravil velik vtis na francoske pisatelje, saj je bil prvi ruski pisatelj, ki je navezal z njimi tako močne osebne

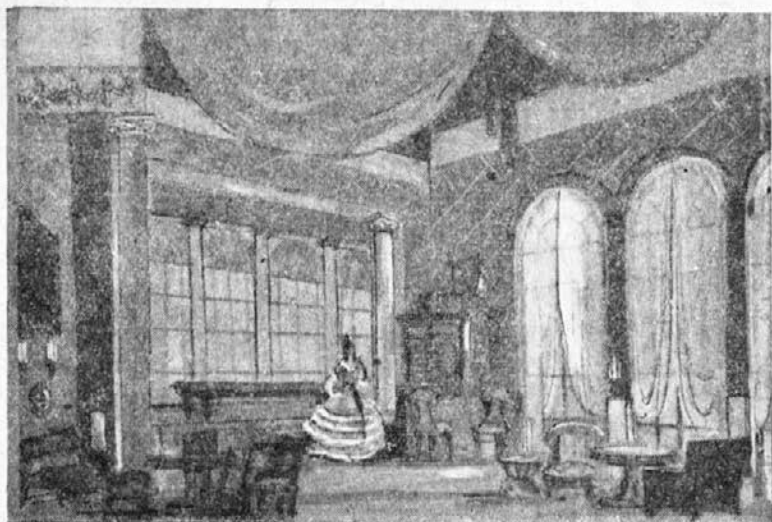
stike. Gibal se je med njimi kakor kakšen domačin, zanje pa je kot Rus pomenil nekaj eksotičnega in izrednega, saj jim je bila Rusija še vedno neka daljna in tuja dežela, ki je do takrat niso mogli razumeti. Brata Goncourta sta 1863. leta v svojem »Journalu« tako opisala vnanost Turgenjeva, ki je imel takrat 45 let: »Ljubezniv orjak, nežen velikan z belimi lasmi, ki se je zdel kakor kakšen do-brotljiv gorski ali gozdni duh! Lep je, zelo lep, nezaslišano lep, ima nebeško modrino v očeh in v njegovem glasu je očarljiv melo-dični ruski zvok, v katerem je nekaj otroka in zamorca.«

I.

Ivan Sergejevič Turgenjev izhaja iz stare, zelo bogate plemiške družine, ki je večkrat omenjena v zgodovini 16. stoletja. Domnevajo, da so Turgenjevi tatarskega porekla in da so potomci Tatara Tur-Hana, ki se je v 15. stoletju naselil v Moskvi, kjer je vstopil v službo velikega vojvode Vasilija Vasiljeviča (1425—1462) in ob tej priliki vstopil v pravoslavje. Njegovo tatarsko ime se je sčasoma rusificiralo in tako je nastalo iz Tur-Hanova Turgenjev. Oče pisatelja Turgenjeva, Sergej Nikolajevič, je bil kirasirski častnik, ki se je v Orlu oženil z bogato plemiško hčerko Varvaro Petrovno Lutovinovo. Drugi sin iz tega zakona, Ivan Sergejevič, se je rodil 28. oktobra 1818. leta v Orlu. Kmalu po njegovem rojstvu je oče podal ostavko in družina se je preselila na posestvo v vasi Spaskoje-Lutovinovo, deset vrst od Mcenska v orlovski guberniji.

Detinstvo Turgenjeva je zelo mračno, saj sta bila oče in mati človeka s tolikšnjimi razlikami v značaju in letih, nič manj pa sorodna po različnih mračnih strasteh, da bi ju mogli vzporediti z raznimi temnimi junaki v Dostojevskega »Bratih Karamazovih« ali v romanu »Gospoda Golovljovi« od Saltykova-Ščedrina. V hiši je vladala fevdalna surovost in despotizem, ki se ni izživil le nad tlačanskimi slugami, marveč tudi nad mlajšimi družinskimi člani. Očeta je živo upodobil Turgenjev v povesti »Prva ljubezen«, mater pa v povesti »Punin in Baburin«. Oče je bil ledeno miren samoljub-než in močan ko medved, mati pa silno občutljiva ženska, ki je vsak hip trepetala pred njim in silno trpela zaradi ljubosumnosti, ker je mož živel zelo svobodno.

Ko ji je mož umrl, se je iz prej silno plašne ženske razvila strašna tiranka, ki je strahovala s svojo krutostjo vse. Ivan Sergejevič je bil skoraj vsak dan tepen, kajti topli so ga za vsako malenkost. Še huje se je godilo tlačanom. Toplji so jih, pošiljali k vojakom in v Sibirijo. Dva služabnika sta morala v Sibirijo, ker se ji nista pri srečanju poklonila, vrtnarje je dala pretepsti, ker je nekdo izruval

V. Žedrinski: osnutek za sceno »Mesec dni na kmetih« (I. in V. dejanje)

iz cvetlične grede tulpo. Vse je moralo hoditi po prstih, ker ni prenesla niti ropota noža ali ključev. Nekoč je prepovedala slaviti Veliko noč in cerkveno zvonjenje. Pri razdelitvi dediščine ob polnoletnosti sinov ju je v svoji grabežljivosti ogoljufala.

Oče in mati sta bila tipična zastopnika najstrašnejšega fevdalnega samosilništva in nič čudnega ni, da se je že v mladega Turgenjeva zagrizlo strastno sovraštvo do tlačanstva in plemiške tiranije, kar je najjasneje izpovedal v znamenitih »Lovčevih zapiskih«, ki jih je mogoče imenovati demokratično-literarni manifest zoper tlačanstvo. Z njimi je opozoril rusko javnost, da ruski kmet ni predmet, marveč živo misleče in čustvujoče človeško bitje, ki zasluži prav takšno spoštovanje kakor ljudje iz vladajoče družbe.

Ko se je mladi pisatelj seznanil z Bjelinskim, Bakuninom, Stankovičem, Hercenom in drugimi, ki so zastopali takrat radikalno smer v literaturi in politiki, se je njegovo razmerje do tlačanstva še zaostriilo. Sam je izpovedal kasneje:

»Življenje, okolje, zlasti pa tisti krog okolja, kateremu sem pripadal, plemiški, tlačanski krog, ni imel nič takšnega, kar bi me moglo priklepati nanj. Nasprotno, vse, kar sem gledal okrog sebe, je vzbujalo v meni nemir, odpor in zoprnost.«

V. Žedrinski: osnutek za sceno »Mesec dni na kmetih« (II. dejanje)

Privlačevala ga je nemška filozofija, zlasti Hegel, podobno, kakor mladega Marxa in Engelsa, odnosno, kakor marsikaterega mladega človeka tiste dobe. Ruske razmere so ga tako dušile, da ni mogel vzdržati doma. Tako je postal večen potnik med Rusijo in zapadom, emigrant, ki pa v svoji notranjosti ni nikoli pretrgal s svojo domovino, ker jo je nosil v sebi seboj, koderkoli je hodil po svetu.

»Hočem samo reči, da nisem videl pred seboj druge poti. Nisem mogel dihati istega zraka, nisem mogel biti za to, kar sem zasovražil. Za vse to nisem imel niti dovolj potrpljenja niti stalnosti značaja. Potrebno je bilo, da se oddaljim od svojega sovražnika, da bi ga mogel iz daljave tem močnejše napasti. V mojih očeh je imel ta sovražnik določen obraz, nosil je svoje ime: ta sovražnik je bilo tlačanstvo. V to besedo sem združil in zbral vse, proti čemur sem se odločil boriti do konca, s čimer se nisem hotel pomiriti nikoli, kakor sem se zaklel. To je bila moja hanibalska prisega...«

II.

V bistvu lirična, občutljiva in k sentimentalnosti nagnjena natura je vendarle močno reagiral na družbene razmere in dogodke in jim skušal s svojimi deli dajati odpor in odmev. Zaradi tega je bil

večkrat v središču raznih sporov in spopadov, ki so dosegli višek, ko je izdal roman »Očetje in sinovi«, ker je skušal v dr. Bazarovu upodobiti tipično podobo takratnega revolucionarja-naródnika, odnosno, kakor so jih imenovali, nihilista. Težko bi bilo imenovati Turgenjeva revolucionarja, čeprav so nekatera njegova dela, zlasti »Lovčevi zapiski« in roman »Očetje in sinovi« bili revolucionarno dejanje, toda v bistvu je bil zmeren demokrat-liberalec. Sam se je imel za »postepenovca«, za pripadnika reform.

Iz mladostnega liričnega pesnika stihov se je v letih 1843—1847 prelevil v novelista in romanopisca, ki je ustvaril v svojih delih nekaj trajnih in tipičnih moških in ženskih podob iz takratne ruske družbe. Čeprav ni mogel priti v svojih nazorih dosti čez liberalni reformizem, je vendarle po svoje pospeševal propadanje starega sveta in to nič manj kakor Dostojevski in Tolstoj. Najsi so ti trije pisatelji še tako povezani s starim svetom, njih kritični realizem je dejansko pomagal razkrajati stari svet. To je delal že zaradi tega, ker ga je skušal pokazati takšnega, kakor je bil. Njegova prava podoba pa je bila nagnita. Zato je imel kritik D. I. Pisarev (1840—1868) prav, ko je zapisal, da so pripovedniki štiridesetih let podobni drvarjem, ki brez bojazni žagajo vejo, na kateri sami sede.

To vlogo Turgenjeva je jasno spoznal Dostojevski. Zato ga je tudi nekoliko groteskno upodobil v profesorju Karmazinovu v svojem romanu »Besi«, pozabil pa je pri tem, da kljub svojim konservativnim nazorom dela on isto, kajti njegovi romani pomenijo še hujšo podobo razkroja vladajoče družbe kakor romani Turgenjeva, kajti v analizi razkroja je šel Dostojevski v globlje in hujše brezine kakor Turgenjev, ki je risal podobe odmirajočih plemiških gnezd z neko akvarelno milino, včasih celo s sentimentalno melanholijo in idiličnostjo.

Tak, kakršen je v svojih pripovednih delih (Lovčevi zapiski, romani Rudin, Dim, Očetje in sinovi, Na predvečer, Novina itd.) takšen je tudi v svojih dramah. Moglo bi se celo reči, da se v dramah še bolj izraža njegovo človeško in pisateljsko bistvo, njegov lirizem, ki ustvarja podobno scensko ozračje, kakor ga poznamo iz Čehova, čigar predhodnik je v dramatiki vsekakor bil. Tudi ljudje so si sorodni, saj nam predstavlja Turgenjev v svojih dramah odvečne ljudi, razočarane intelektualce in odmirajoči plemiški svet. Vendar je v bistvu važna razlika med njima: plemič Turgenjev na tihem sočustvuje s tem propadanjem, je celo osebno lirsko prizadet, čeprav se skuša skrivati za epičnostjo, Čehov pa je objektivnejši, mirnejši, a morda prav zaradi tega včasih globlji, ker svojega liriz-

ma ne poudarja neposredno, temveč si prizadeva, da govori iz dejanj in značajev. Njegov lirizem živi v podtonu, pri Turgenjevu pa je vodilni ton. Čeprav se je trudil, da bi bil vzvišen nad dogajanjem in razmerami, je to za Turgenjeva veliko teže ko za Čehova. Razlika med njima je tudi v tem, da je bil Turgenjev filozofski idealist, Čehov pa pozitivist, oba pa sta velika mojstra ruskega jezika, kateremu je dal Turgenjev prvi po Puškinu tudi v prozi lirično melodijo in stil. Kar je Čajkovski v ruski muziki, to je Turgenjev v ruski prozi pred Čehovom.

III.

Osebnost življenje Turgenjeva ni bilo kdo ve kako burno. Najpretnesljivejši dogodek po mučni in mračni mladosti je bilo njegovo srečanje s francosko-špansko pevko Pavlino Garcia Viardot, s katero se je kot mlad pisatelj seznanil med njenim gostovanjem v Rusiji. Od prvega dne ga je usoda priklenila nanjo. Vez je bila pretrgana le za tista leta, ko so ga najprej zaprli zaradi članka ob Gogoljevi smrti in ga nato pregnali na posestvo v Spaskoje selo. Rešen pregnanstva (1854) je odpotoval 1856. leta v zapadno Evropo. Odslej potuje vse življenje po Franciji, Nemčiji, Švici in Italiji, hkrati pa se vedno znova vrača za kratek čas v Rusijo in vedno znova odpotuje. Vsa ta potovanja so po večini tesno povezana s potovanji pevke Viardot, ki pomeni zanj edino in usodno ljubezen, o kateri pa se še vedno natančno ne ve, koliko je imela pravega odziva pri njej. Kakor Rakitin v drami »Mesec dni na kmetih« je hodil vse življenje za njo, ki je bila poročena z drugim. Umrl je po težkem trpljenju, ki mu ga je povzročal rak v hrbtenici, 22. avgusta (po starem štetju) 1883. leta v svoji vili v Bougivalu pri Parizu, potem ko je svojo poslednjo povest »Konec« posvetil Viardotovi.

V dramatski obliki je napisal naslednja dela: »Neopreznost« (komedija v enem dejanju); »Brez denarja« (prizori iz petrograjskega življenja mladega plemiča); »Kjer je napeto, tam se rado trga« (komedija v enem dejanju); »Tuji kruh« (komedija v enem dejanju); »Samec« (komedija v treh dejanjih); »Zajtrk pri imenitniku« (komedija v enem dejanju); »Mesec dni na kmetih« (komedija v petih dejanjih); »Provincialka« (komedija v enem dejanju); »Pogovor na veliki cesti« (prizor) in »Večer v Sorrentu« (prizor).

OB ZAKLJUČKU SEZONE

(Iz referata na diskusijski uri)

Pogoji za uspešno gledališko delo so danes pri nas tako ugodni kot še nikoli v zgodovini slovenskega gledališča. Kdor tega ne verjame, naj se zamisli v začetke slovenskega gledališkega ustvarjanja, v dobo Čitalnic, v čas Dramatičnega društva, pa tudi v same čase rednega gledališkega življenja, ko je bil slovenski igralec drugo ali tretjevrsten član slovenskega gledališča, ko so vedrili igralci, ki slovenskega jezika niso obvladali; naj se zamisli v čas, ko so bili igralci le po 6 mesecev plačani, ostalih 6 mesecev pa so kot Ahasver kolovratili po deželi. Kdor tega ne verjame naj povpraša naše najstarejše tovariše; ali pa poglejmo vsi samo nekaj let nazaj; v času blagostanja, ki so ga bila v bivši Jugoslaviji polna usta, je slovenska univerza in naša kultura sploh hiralala od proračuna do proračuna in gledališče je životarilo z najskromnejšimi dotacijami. Žalostni čas akontacij na plačo, ki smo jo prejeli na obroke, včasih kar po desetkrat na mesec, nam je vsem, razen najmlajšim tovarišem, živo v spominu. Spominjam na čase, ko je bila bralna vaja za igro v ponedeljek, v soboto pa premiera brez glavnih in tehničnih vaj, spominjam na čase, pred kratkim še, ko smo imeli po 22 premier na leto. To so dejstva, kakor je tudi dejstvo, da so se po osvoboditvi te razmere v bistvu predrugečile. Gledališka umetnost prejema od naše nove države takšno podporo in takšna priznanja, naš gledališki človek ima danes tak družabni in socialni položaj, da moramo govoriti o ugodnih pogojih za uspešno umetniško delo našega gledališča. Ti pogoji bodo z razvojem naše gospodarske stvarnosti in ob novi družbeni ureditvi, v kateri gradi naše ljudstvo socializem, gotovo še ugodnejši.

Poglejmo tedaj v koliko se je naša dramska družina v pretekli sezoni, ki je tretja v svobodi, zavedala teh razmer in svojih dolžnosti in kaj je napravila.

To leto smo pripravili 11 novih ali na novo, naštudiranih del: »Tugomer«, »Gospa ministrica«, »Tartuffe«, »Pot do zločina«, »Štiri medigre«, »Mucin dom«, »Vrnitev Blažonovih«, »Hamlet«, »Za srečo tistih, ki so na morju«, »Vida Grantova«, »Šola za obrekovanje« in 4 ponovitve: »Rusko vprašanje«, »Še tak lisjak se nazadnje ujame«, »Miklova Zala«, »V tajgi«. Akademija za igralsko umetnost je pri nas uprizorila »Županovo Micko« — »Varha«, kjer so nastopali izključno mlajši člani Drame, ki so bili gojenci te akademije ter otroško igro »Striček Mraz«.

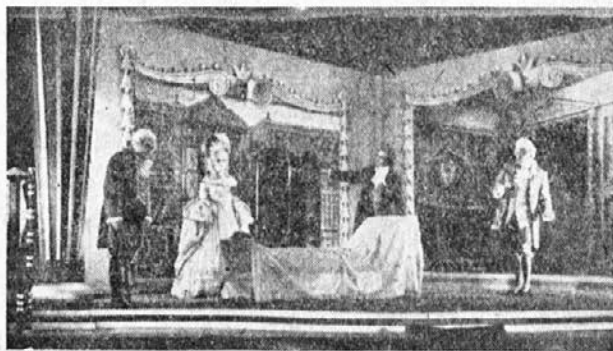

R. B. Sheridan:
Šola za
obrekovanje

Vseh predstav je bilo 246, od teh 122 za abonma, 28 organiziranih sindikalnih, dijaških ter predstav za kmete, 83 izven ter 13 gostovanj.

Težnja vodstva po skrčenju repertoarja, torej pot iz kvantitete v kvaliteto je v teh številkah jasno nakazana: 11 novitet a vseeno 246 večerov. Veliko novitet je doseglo okroglo 25 uprizoritev (»Tugomer«, »Ministrica«, »Tartuffe«, »Pot do zločina«, »Hamlet«). Veliko jih je še povsem neizčrpanih in čakajo za prihodnjo sezono novih repriz (»Šola za obrekovanje«, »Vida Grantova«, »Za srečo«, »Hamlet«, »Tartuffe«, »Tugomer«).

Prvič v svobodi, pa tudi sicer, je pristopila Drama k organizaciji gostovanj po Sloveniji ter gostovala: v Metliki »Rusko vprašanje« z 1 predstavo, v Mariboru »Tugomer«, »Tartuffe« po 2 predstavi, v

R. B. Sheridan:
Šola za
obrekovanje

Kranju »Pot do zločina« 2 predstavi, na Jesenicah »Tartuffe« 2 predstavi, v Celju »Pot do zločina« 2 predstavi, v Postojni »Pot do zločina« 2 predstavi. Režiser Žižek je gostoval kot režiser v Mariboru z režijo »Vsemu navkljub«, tov. Svetelova je gostovala 1 krat v Mariboru v »Županovi Micki« in bo v Prešernovem gledališču v Kranju odigrala vse predstave Lope de Vegove »Pametne norice«.

Ferdo Kozak:
Vida Grantova

Tov. Kovič Pavle je nastopil petkrat kot Kantor v »Kralju na Betajnovi« v Slovenskem narodnem gledališču v Trstu. Tov. Jože Tiran, Ivanka Mežanova, Alenka Svetelova, Janez Rohaček so nastopali na prireditvah Slovenske filharmonije v raznih podeželskih krajih Slovenije.

Gostovanja ansamblov pri nas pa so bila: Tržaško slovensko narodno gledališče je gostovalo z »Vio Malo«, Makedonsko narodno gledališče iz Skoplja pa s »Sumljivo osebo«, »Donosno službo« in »Ženitvijo«. Tov. S. Severjeva iz Beograda je gostovala v »Lisjaku« 9 večerov.

Naša gostovanja so povsod imela izreden kulturno-političen pa celo tudi še gmotni uspeh. To serijo gostovanj bomo v bodoče morali še bolj dosledno izkoristiti.

Če pogledamo repertoar z literarnega vidika, je kvaliteten. Pri najstrožji presoji se morda vprašamo, zakaj »Ministrica«, zakaj Cervantes s »Štirimi medigrami« in zakaj »Mucin dom«?

Po narodnostnem sestavu repertoarja je slika prav ugodna. Zlasti je v njem podčrtana domača tvornost, kar je gotovo osnovna naloga osrednjega gledališča, saj brez domače dramatike ni rasti

narodnega gledališča, in brez narodnega gledališča ni rasti domače dramatike. Tu je morda najbolj pozitivna stran tekoče sezone: Levstik-Kreft, M. Kranjec, M. Bor, M. Linhart-Smole, F. Kozak in Žižek (ponovitev), 5 domačih del in 1 ponovitev, uprizorjenih v najskrbnejši pripravi in večinoma tudi z največjimi uspehi (»Tugomer«, »Pot do zločina«, »Vida Grantova«). Posebnega poudarka je potre-

Miško Kranjec:
Pot do zločina

ben odziv občinstva. Brez vsake vsiljivosti so te domače stvari bile izredno obiskane in zaželenene in imajo izrazit množičen uspeh: »Tugomer« 32 krat, »Pot do zločina« 25 krat. V vsem smo imeli 87 gledaliških večerov slovenskih avtorjev.

Druga pozitivna značilnost sezone je slovanski spored: Nušić, Simonov, Maršak, Šurinova, Lavrenjov, Ostrovski, Afinogenov (ponovitev), 86 večerov s slovanskimi avtorji, skupno z domačimi večeri vsega 173 predstav od 246, t. j. nad 70% vseh predstav v sezoni je bilo iz slovanske dramatike.

Toliko o repertoarju. Ta repertoar je izvedel naš dramski igralški in tehnični kolektiv takole:

Št.	Pisatelj (Prevajalec)	Naslov dela	Režiser Inscenator	Število vaj
1.	K. Simonov (V. Brnčičeva)	Rusko vprašanje	V. Skrbinšek E. Franz	—
2.	F. Žižek	Miklova Zala	F. Žižek V. Rijavec	—
3.	F. Levstik- B. Kreft	Tugomer	B. Kreft E. Franz	46
4.	B. Nušić (F. Albrecht)	Gospa ministrica	F. Žižek E. Franz	46
5.	A. N. Afinogenov (B. Kreft)	V tajgi	S. Jan B. Simčič	—
6.	J. B. P. Molière (O. Zupančič)	Tartuffe	B. Gavella V. Žedrinski	42
7.	M. Kranjec	Pot do zločina	S. Jan V. Molka	31
8.	S. Cervantes (S. Samec)	Štiri medigre	F. Žižek V. Molka	36
9.	A. N. Ostrovski (V. Levstik)	Še tak lisjak se nazadnje ujame	B. Stupica B. Stupica	—
10.	S. Maršak (P. Golia)	Mucin dom	E. Smasek M. Pliberšek	14
11.	M. Bor	Vrnitev Blažonovih	I. Tjrauz B. Simčič	28
12.	M. Šurinova (B. Fatur)	Striček Mraz	E. Smasek M. Kavčič	—
13.	W. Shakespeare (O. Zupančič)	Hamlet	B. Gavella V. Žedrinski	47
14.	B. A. Lavrenjev (N. Preobraženski)	Za srečo tistih, ki so na morju	F. Žižek V. Molka	36
15.	A. T. Linhart D. Garrik (A. Smole)	Županova Micka Varh	B. Gavella V. Molka	—
16.	F. Kozak	Vida Grantova	B. Gavella C. Škodlar	31
17.	R. B. Sheridan (M. Šmalc)	Šola za obrekovanje	F. Žižek E. Franz	30

Dan prve predstave 1947/1948	Število predstav					Obisk	Opombe
	abon.	org.	izv.	gost.	skupno		
14. sept.	11	2	1	1	15	5215	Ponovitev
2. okt.	—	—	2	—	2	1367	Ponovitev
25. okt.	11	8	11	2	32	16059	Novost (krstna pr.)
31. okt.	11	3	13	—	27	13896	Na novo naštudirano
3. nov.	—	2	—	—	2	892	Ponovitev
16. nov.	11	2	8	4	25	13074	Na novo naštudirano
11. dec.	11	2	6	6	25	12391	Novost (krstna pr.)
26. dec.	10	—	6	—	16	6886	Novost
8. jan.	7	—	3	—	10	3660	Ponovitev
27. jan.	—	2	9	—	11	5691	Novost
5. febr.	3	—	2	—	5	2062	Novost (krstna pr.)
26. febr.	—	2	6	—	8	3205	Novost (Akad. igr. um.)
14. marca	11	2	8	—	21	10921	Na novo naštudirano
17. aprila	9	1	3	—	13	5013	Novost
25. aprila	9	1	2	—	12	5089	Na novo n. (Akad. igr. um.)
18. maja	10	—	1	—	11	4331	Na novo naštudirano
3. junija	8	1	2	—	11	4866	Novost
	122	28	83	13	246	114618	

V teh suhih številkah je vse delo, težave, trud, skrb, ljubezen, uspeh, razočaranje, veselje, ponos in odgovornost, torej: ves odnos do dela vsakega posameznega člana naše Drame v pretečeni sezoni, z drugimi besedami: vsega našega dramskega kolektiva.

Tovariši, o odnosu do dela, o predanosti do dela, o ljubezni do dela, t. j. o vsem tistem, kar je v vsakem pravem umetniku, bi rad povedal nekaj besed. Mislim, da je ta odnos med nami vsemi visok in iskren. Saj drugače ne bi mogel razumeti dobre volje in discipline tehničnega osebja, zlasti odrskih delavcev, ne bi mogel razumeti naporov tega osebja recimo pri gostovanjih, ne bi mogel razumeti njihove že zrele zavesti, da so tudi oni potreben in sestavni del nekega aparata, ki igra gledališko igro, ki jo je gledalo v tej sezoni 114.618 naših ljudi. Naš sedanji tehnični personal z nekaterimi starimi gadi zasluži vse priznanje in čas je že bil, da je vendarle uspelo urediti vprašanje njegove sistematizacije in norm.

O notranji disciplini umetniškega osebja, mislim, da ni potrebno dvomiti, saj je znana. Želel bi le, da bi se je naši najmlajši člani, v kolikor se ji še niso, čimprej in z vso sposobnostjo pridružili.

Kot sem v začetku dejal, kdor je resnično predan igrilstvu, bo storil z zagrizenostjo vse, da se bo dvigal — to so storili vsi naši starejši igralci zadnjih 30 let pod zelo težkimi pogoji — toda prav ta predanost in zagrizenost in prepričanost ima za posledico ansambel osrednjega slovenskega gledališkega odra, ki že svojih 15 do 20 let zmagovito in s splošnim priznanjem drži priznано umetniško raven naše Drame. Ta srčika v ansamblu, ki je danes pomnožena in izpopolnjena z mladimi navdušenci, mora to pridobitev varovati z vso ljubosumnostjo in ne sme dopustiti, da bi se porušila z nedisciplino ali s površnostjo. Več: mi vsi smo dolžni to umetniško raven stopnjevati, z mladim kadrom poživiti in slediti v njej današnjemu življenju, novemu ustvarjanju, realistični stvarnosti, ideološki jasnosti, socializmu. S tem se ne bomo izneverili Shakespeareju in se ne bomo oddaljili od »namenja« gledališke igre, »ki je bil od nekdaj, je in ostane, da drži tako rekoč življenju zrcalo«, itd. Ivan Cankar je prav s tem motom izročil v začetku našega stoletja naši književnosti svoje »Hlapce«.

Zdi se mi, da smo na pravi poti, da z daljšim in natančnejšim ter kritičnejšim prijemom za uprizoritev vsakega dela dvigamo notranjo in zunanjo podobo naših predstav. Imam vtis, da so temu deloma pripomogle tudi diskusijske ure, ki so v zadnjem času pridobile na stvarnosti in nivoju. Zdi se mi, da se z naslonom na progresivna oporišča v naši gledališki tradiciji in z iskanjem novih, zdravih poti priključujemo s svojo umetnostjo osnovni kulturno-po-

litični smeri slovenske umetnosti. Jaz zase sem prepričan, da je naša Drama visoko aktiven umetniški zavod, med prvimi v Sloveniji in državi in morda še kje. O tem sem se prepričal, ko sem zadnje tedne gledal v novo ustanovljenem dramskem gledališču v Beogradu »Kralja na Betajnovi« ter 2 dejanji »Strička Vanje«, v Narodnem pozorištu v Beogradu »Ministrice« ter v Mestnem gledališču v Beogradu »Prst pred nosom«, v Mariboru predstavo »Lacko in Kreflovi« ter v Zagrebu »Globoke so korenine«. Potrdila so me v tem gledanju tudi mnjenja mladih ljudi, ki so gledali predstave v Sovjetski zvezi ali živeli zadnja leta v Pragi. Zato mislim, da moram ob tej priliki zavriniti nekatere glasove naše kritike. Tovariši, zavedamo se svojih vrlin, zavedamo se tudi svojih napak. Prepričan sem, da je v nas toliko zdravja in poleta, da bomo te svoje pomanjkljivosti po zdravi poti, ki jo hodimo, odpravili.

V zadnjem mesecu se je na novo preuredil in uredil tudi gledališki arhiv ter pripravila članom čitalnica, ki ima celo vrsto (47) slovenskih ter drugih revij in Gledaliških listov, katere pa se članstvo veliko premalo poslužuje.

Za mlade igralce bo ustanovljen v novi sezoni dramski Studio.

Tako smo pregledali naše delo v sezoni, ki se danes zapira.

Ko končavam, bom govoril spet o uspešnih pogojih za razvoj našega gledališča. Predsedstvo vlade je s posredovanjem podpredsednika tov. dr. Breclja v teh dneh nakazalo 5 milijonov za prenovitev Drame, s katerimi bomo prebelili in prepleskali hišo v notranjosti, jo pregrnili s preprogami, naš foyer bomo prenovili, vzdali vanj 10 konzol iz domačega kamna za 10 poprsij slovenskih dramatikov in igralcev, oder pa bo dobil novo glavno zaveso, preproge ter 6 kompletnih garnitur zaves v različnih barvah. Dolžni smo zahvalo Predsedstvu vlade za to izredno pozornost.

V decembru bomo s »Hlapci« proslavili 30 letnico Cankarjeve smrti. V januarju 1949 bomo proslavili 30 letnico, odkar je prešla zgradba naše Drame v slovensko last in ko je bila v njej prva slovenska predstava »Tugomera«, in to z odkritji kipov slovenskih dramatikov in igralcev v prenovljenem foyerju ter z izdajo širše publikacije o slovenskem gledališču. V februarju bomo proslavili 100 letnico Prešernove smrti, v juniju pa 150 letnico Puškinovega rojstva.

Dela velikol!

K odpravi napak in pomanjkljivosti, ki smo jih pri našem dosedanjem delu opazili, Vas vabim vse k sodelovanju, da bomo v prihodnji sezoni zaigrali z dobro voljo in vzgledno disciplino.

30. junija 1948.

SVETOVNI POMEN TURGENJEVEGA DELA

Nenavadno izobražen, odličen poznavalec svetovne književnosti, opojen z njenimi bogastvi, pod vplivom mnogih zapadnih in ruskih pisateljev, je imel Turgenjev s svoje strani ogromen vpliv na rusko in tujo književnost. V zapadni Evropi pa tudi v Ameriki so dobro poznali in visoko cenili njegovo umetnost. (Pri nas je nekoliko vplival na Janka Kersnika, zlasti pa na hrvaškega pisatelja Šandorja Dalskega.)

Živeč v inozemstvu, se je Turgenjev zblížal z velikim številom najkulturnejših ljudi na zapadu in tam dobil med ruskimi pisatelji velika in laskava priznanja. V Parizu je bil v dobrih odnosih z največjimi takratnimi pisatelji-realisti, kot so bili: Prosper, Mérimée, brata Jules in Edmond Goncourt, Alphonse Daudet, Emil Zola, Guy de Maupassant, zlasti pa Gustave Flaubert, ki je bil njegov najboljši prijatelj.

Turgenjev je spadal med maloštevilne pisatelje, ki so imeli evropski ugled. Njegove romane in povesti so prav tako navdušeno prebirali v Nemčiji, Franciji, Angliji, Italiji, kakor v njegovi domovini. Čeprav je bilo njegovo delo priljubljena tema za kritiko, so vendar vedno govorili o njem v navdušenem tonu.

Francoski kritik Eugène Vogüe pravi: »Nobenega tujca niso v Parizu brali tako marljivo, nad nobenim se niso tako opajali kakor nad Turgenjevim.« Tudi danski kritik Georg Brandes piše podobno: »Nobenega ruskega pisatelja niso v Evropi brali tako marljivo; imajo ga bolj za mednarodnega kot pa ruskega pisatelja. Maupassant je nazval Turgenjeva »veliki človek« in »genialni romanopisec«. Paul Bourget, kakor tudi mnogi drugi na zapadu, je predvsem poudarjal njegovo ljubezen do domovine, njegovo »nacionalno bol«. »Drama njegovega življenja« — je rekel angleški pisatelj Henry James, »je bila borba za boljšo prihodnost Rusije.«

Še danes ostaja Turgenjev eden priljubljenih pisateljev. Prava resnica davno preteklega življenja v njegovih osebah ne zamre. Vladimir Iljič Lenin je večkrat citiral Turgenjeva in je posebno visoko cenil njegov »veliki in močni« jezik.

V njegovih delih vedno privre na dan odprta in iskrena misel, resnica (kakor jo je razumel on, boječ se neprestano te »preklete idealizacije resničnosti«) in prava, razumna ljubezen do človeka, domovine, prirode, lepote, umetnosti.

(Po razpravi v »Ruski književnosti«.)